

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

C. P. Plooy / Ede

NIET WAARD (Lukas 7:6)

We denken soms, dat mislukte mensen en slechte mensen meer geschikt zijn voor het Evangelie dan brave burgers, die wat van hun leven gemaakt hebben.

Maar het verhaal van de romeinse centurio uit Kapernaüm staat in de Bijbel om te bewijzen, dat dat lang niet altijd opgaat.

Hij dient in het bezettingsleger in Palestina en had van zijn baan van alles kunnen maken, waardoor soldaten in bezet gebied vaak gevreesd en berucht zijn: roven, plunderen, leven als god in Frankrijk...

Maar hij wordt ons in het Evangelie getekend als een bijzonder sympathieke figuur. Het zal wel niet vaak voorkomen, dat een man van zijn militaire positie door de bevolking van bezet gebied zo bemind wordt! Zelfs de kerkelijke autoriteiten geven een prachtig getuigenis van deze heiden: hij heeft ons volk lief (ons volk = Gods volk!) en hij heeft zelfs een synagoge voor ons gebouwd!

Dat is wel heel wat anders, dan jezelf verrijken door plundering om binnen de kortste tijd in Rome een mooie villa te kunnen laten bouwen.

Een bijzondere man, deze hoofdman. Niet alleen goed buitenshuis, maar ook binnenshuis. Daar kun je meestal wel de echtheid van iemands goedheid aan toetsen, niet hoe hij zich gedraagt buitenshuis, maar hoe zijn houding en optreden is binnenshuis, tegenover man, vrouw, kinderen en personeel.

Nu, deze man heeft een slaaf, die ernstig ziek geworden is en op sterven ligt. Ik zou de romeinse heren uit die tijd niet graag de kost willen geven, die zich aan zo'n zieke slaaf weinig gelegen zouden laten liggen. Maar deze heer zet alles op alles om zijn knecht in leven te houden. Hij heeft daar zelfs voor over, dat hij zich in het oog van velen toch eigenlijk wel diep vernederen moet voor zo'n joodse rabbi.

Hij heeft gehoord van Jezus, die zieken geneest en nu net in de stad is. Maar hij durft zelf niet zo maar naar Jezus toe te gaan, — hij — een heiden! Jezus zal hem zien aankomen!

Maar hij heeft zich vrienden gemaakt uit de onrechtvaardige mammon, — de joodse oudsten —, die hem entrée bezorgden bij de Heer.

Die brengen dan zijn verzoek over om te komen en zijn slaaf te genezen.

„En hij is het waard!” roepen ze vurig uit. Hij heeft immers zoveel voor hen gedaan, en voor wat hoort wat, vinden ze.

En dan blijkt ineens, dat die heidense hoofdman er meer van begrepen heeft dan die joodse ouderlingen. Want als Jezus zich dan laat meetronen en zijn huis nadert, slaat de schrik hem om het hart! Dat kán toch zo maar niet! En opnieuw durft hij niet zelf Jezus tegemoet te gaan, maar zendt hij enige vrienden om zijn boodschap over te brengen: „Heer, doe toch geen moeite, want ik ben niet waard, dat U onder mijn dak komt.”

„Hij is het waard”, hadden de oudsten gezegd.

„Ik ben het niet waard”, zegt hij van zichzelf.

Dat is wel heel wat anders dan: voor wat hoort wat. Heel die typisch joodse denkwereld, die farizeese afweegmentaliteit van meer of minder waard, wordt hier volledig doorbroken en afgebroken! „Ik ben niet waard...”

Dat zegt hier geen bandiet uit de bajes en geen vrouw van de walletjes, maar een bovenste beste brave officier, die door iedereen geprezen wordt. Een groot man, maar hij voelt zich niets waardig in Gods oog. Maar hoe dicht staat hij zo bij het Koninkrijk der hemelen! Groot is zijn geloof, omdat hij zo groot van de Heer en zo klein van zichzelf denkt. Want het is helemaal niet nodig, dat Jezus zich voor hem verontreinigt door het huis van een heiden te betreden, — ter plekke behoeft Hij maar een woord te spreken, en de zieke slaaf zal genezen zijn.

Zó groot is zijn geloof in de kracht en werking van Jezus' woord alleen.

Wat gaan de geheimen van het Koninkrijk der hemelen al voor deze man open:

— door genade alleen (want ik ben niet waardig...)

— en door het Woord alleen!

Vanuit zijn eigen officiersfunctie ziet hij Jezus als de Grote Officier van het Leger des Heils, die de macht van het Woord heeft over alles wat Hem gehoorzamen moet.

Zó moet en kan en zal een mens behouden worden!

Er zijn heel wat mooie, aantrekkelijke dingen in dit verhaal: bij die hoofdman, en ook bij zijn vrienden, die voor hem pleiten, en in de relatie heer-slaaf, — wat een sympathieke trekjes allemaal! Maar dat alles met elkaar kan die zieke man toch niet in het leven houden. En ook al zouden we allemaal met elkaar zó sympathiek met elkaar omgaan in de kerk en zouden we zo'n goede naam hebben als deze hoofdman, — we zouden er toch niet door behouden kunnen worden!

Dát is het geheim van het gaan tot de Heer en het komen van de Heer tot ons. Door Gods genade alleen en door Zijn Woord allen worden we gered!

't Is niet niets, 't is heel wat als u van de mensen geprezen wordt en aanbevolen: hij, zij is het waard! Als u er voor u zelf maar geen platform en pleitgrond van maakt om op te staan voor Gods aangezicht. Voor Hem is onze enige pleitgrond en bede: Heer, ik ben het niet waard, maar spreek slechts Uw Woord van verzoening en vergeving, ... en ik kom, wanneer U mij roept: kom!

H. de Jong / Amsterdam

De Bijbel in het feminisme en andere bevrijdingsbewegingen

(3)

Frans Breukelman

Is Breukelman ook onder de bevrijdingstheologen? Krijgt hij, doordat hij onder deze titel ter sprake gebracht wordt, niet tegen zijn wil een zodanig etiket opgeplakt? Het is waar dat hij zelf niet tot hen gerekend wil worden. Dat heeft hij onlangs duidelijk gezegd in een interview in Trouw (van 31 oktober jl.). „Ik wil mijn naam toch niet verbonden hebben met de beweging 'Christenen voor het socialisme' en ook niet met de materialistische exegese als program. Dus daar heb ik mij van gedistancieerd, met een zekere pijn, want ik mag die jongens graag en ik hoor toch eigenlijk ook wel bij hen en zit duidelijk in de linkse hoek. Niettemin wil ik niet, dat dit bijbels-theologisch werk daarmee geïdentificeerd wordt”. Breukelman zegt in dat verband nog meer, maar het is alles bij elkaar toch een *machtspreuk* waarmee hij zich van de bevrijdingstheologieën losmaakt. Hij noemt namelijk geen enkel argument voor zijn bewering. Hij zegt: „Ze gebruiken mijn werk en dat kan ik ook niet helpen”. Het is waar, dat kan een mens overkomen. Zoiets is zelfs Jezus gepasseerd. Hij predikte het Koninkrijk en moest konstateren dat geweldenaars er naar grepen (Matth. 11:12). Maar de vraag blijft dan toch of je daar misschien zelf reden toe gegeven hebt. Ik ben van mening dat dat met Breukelman inderdaad het geval is. Hij heeft wind gezaaid en ik vind het zwak van hem dat nu de storm opgestoken is, hij er zich van af maakt en zegt dat hij daar niet mee geïdentificeerd wil worden. Breukelman met zijn bijbels-theologische

arbeid is een eenmans toeleveringsbedrijfje van de moderne bevrijdingsbewegingen. Laat hij dat maar rustig erkennen.

★ ★ ★

Maar over wie heb ik het nu eigenlijk in de kolommen van de rubriek 'kerkelijk leven'? Over een theoloog? Hoort dat hier dan wel thuis? In antwoord daarop zeg ik: U had daarbij moeten zijn, toen deze theoloog op 31 oktober in de aula van de Universiteit van Amsterdam zijn afscheidscollege gaf. Het zag daar zwart (nou ja, zwart...) van de dominé's. Let wel, niet van de theologen, maar van de dominé's. Van die mensen dus, die elke week één of twee preken moeten maken. En die aan de gangbare theologische exegese eigenlijk zo weinig hebben. Veelal is aan de bestaande akademies de wetenschappelijke Schriftuitleg dood gelopen in het détail. De Bijbeltekst werd op de snijtafel gelegd en van elk onderdeelje werd de vermoedelijke herkomst onderzocht. Het eindigde er vaak mee dat de studenten letterlijk met de brokken naar huis gestuurd werden. Hoe kon daarmee gewerkt worden? De dominé's, de preek-slaven, voelden zich in de kou gelaten.

Toen kwam Breukelman, de dominé van Simonshaven. Gestimuleerd door de theologen Barth en Miskotte en door de theologische filosofie van de joodse geleerde Martin Buber legde hij een program op tafel: we gaan de teksten zelf weer lezen. Het feit dat ze *bestaan* is belangrijker dan de weg waarlangs ze zijn *ontstaan*. De vraag naar welke werkelijkheid achter de woorden een tekst verwijst, laat die maar lopen. Bepaal je meer tot de woorden zelf, hun werkelijkheid en hun kracht, en let meer op het samenklinken van deze woorden met andere passages uit de Schrift. Kortom, wees strikt bijbels. Bijbels, in de zin waarin een leerling van Breukelman, ds R. Zuurmond, dat voor de radio eens onder woorden bracht: „Het enige dat gebeurt is het verhaal zelf”. Niet derhalve: er staat geschreven en er is dus geschiedt.

pastorale notities

ZWIJNDRECHT

Voor de waarheid kan ik niet instaan, maar er is een oud verhaal van een excursie van Kamerleden langs de Drechtsteden. Het ging nog per raderboot van de rederij Fop Smit. Toen de kapitein met de megafon aankondigde, dat men ter hoogte van Papendrecht gekomen was, zei een liberale afgevaardigde tegen een R.K. pater, die ook in de Kamer zat: „Heb je dat gehoord? Jij moet er nu af, man, want hier hoor je thuis!” De priester zei niets, hij wachtte af. En toen de schipper later riep: „Aan bakboord ziet U Zwijsdrecht, zei de pater tegen de liberaal: „En hier moet jij er af, denk ik”. De omhaal van dit verhaaltje had ik niet nodig voor hetgeen ik van Zwijsdrecht vertellen wilde. Ik schreef het alleen maar op voor de gezelligheid. Het ging me eigenlijk om de Zwijsdrechtse Nieuwlichters, een secte in de jaren 1816-1832. De schipper Stoffel Muller en de voormalige schout Valk hadden de leiding, maar feitelijk had Maria Leer het voor 't zeggen; de vrouw met wie Muller hokte. Ze geloofden dat God de zonde niet straft, omdat

Hij zelf van de zonde de oorzaak is; ze geloofden dat God in al het geschapene aanwezig is en als je iets doet, ook al vinden de mensen het niet goed, maar je doet het uit liefde, dan is het God al lang goed. Ze wilden de gemeente inrichten naar het model van de eerste Christelijke gemeente. Ze hadden alle goederen gemeen en tenslotte werd het een commune, ook wat de vrouwen (en mannen) betreft: alles samen. Ze waren tegen het burgerlijk huwelijk en deden geen aangifte van de kinderen die geboren werden. Ze waren ook principiële dienstweigeraars. Drie van de broeders werden deswege gevangen gezet en één van de drie bezweek in het Militaire Detentiehuis in Leiden. Toen begaf op verzoek van de Nieuwlichter prof. Tydeman zich naar de koning en hij vertelde van Maria Leer en haar secte; hij pleitte voor vrijstelling van de dienst wegens gewetensbezwaren. Er kwam een glimlach op het gelaat des Konings: hij gaf vrijstelling, maar zei: „Professor, Uwe vriendin moet er wel begrip voor hebben dat wij nog niet zover zijn als zij is”. Willem I wees daarmee de zwakke plek van menige secte aan. Sectariërs doen vaak uit de hoogte: de anderen zijn zover nog niet als wij. En ze drammen dóór: het moet zoals het in Jeruzalem ging. Maar moeten degenen, die dit ijveren niet volgen kunnen, dan maar uit de boot vallen? Je mist bij sectarische mensen vaak de pastorale zorg over hen, die het met het ideaal van de groep nog niet zo zien zitten.

A. H. Algra, Sliedrecht

Deze vereenvoudigde probleemstelling heeft niet nagelaten slagkracht op te leveren. Volgens de wet dat eenzijdigheid kracht betekent, al is deze dan ook niet erg duurzaam. Meer het is waar, Breukelman sprak en spreekt aan. En dat niet alleen door de gedrevenheid van zijn persoon. „Hij doet tenminste iets met de teksten”, is een opmerking die je vaak over hem hoort. Begrijpelijk, als je zijn werk vergelijkt met allerlei dorre scholastiek, die juist in de bijbeluitleg zo de overhand kan hebben aan de scholen. Ook ons gereformeerden kan hij bekoren. Dat merkte ik nog eens toen ik zijn afscheidscollege meemaakte. In het begin daarvan herinnerde hij namelijk aan het woord dat ooit de oude Von Harnack tot de beginnende Barth zei: „Sie verwandeln den Lehrstuhl in einen Predigtstuhl” (U maakt van de kathedraal een preekstoel). Een zeer terechte aanhaling van Breukelman, omdat je dat gedurende dat college helemaal waar zag worden. Daar werd gepreekt en ik moest denken aan wat mijn leermeester Holwerda eens tegen ons zei: „Je kunt de Bijbel eigenlijk alleen maar preken.” Ik vind dat een

sympathieke trek in de aanpak van Breukelman. Op dit punt ligt dus wel een stukje herkenning, die ik trouwens ook heb naar de kant van het Nederlands Gereformeerd Seminarie: een theologisch bezig zijn dat sterk betrokken is op de prediking van Gods Woord. Nee, dat Breukelman daar in die universiteits aula (die trouwens zelf een kerkgebouw is) stond te preken, vind ik zeker niet de minst goede kant aan hem. En als om die reden wat op hem wordt neergezien door de mannen en vrouwen van het vak, dan heb ik de neiging naast hem te gaan staan (als hij daar tenminste iets aan heeft).

★ ★ ★

Maar ik zei al, dat de aanpak van Breukelman iets eenzijdigs heeft. Als je het verwijzingskarakter van de Bijbel loslaat, dat dus de tekst niet enkel naar andere teksten maar veel sterker nog verwijst naar de werkelijkheid buiten hem, naar de werkelijkheid van het leven en van de geschiedenis, naar de werkelijkheid van Gods grote daden daarin;

IN DIT NUMMER

- 345 Ds C. P. Plooy — Niet waard
- 346 Drs H. de Jong — De Bijbel in het feminisme en andere bevrijdingsbewegingen (3)
- 347 In memoriam ds L. J. Goris
- 347 Bert van Velsen, Het raam (5)
- 348 H. Langerak — Joodse poëzie (1)
- 348 P. C. van Wijk — Terloops...
- 349 A. P. de Boer en Prof. dr ir. E. Schuurman — Gereformeerde Oecumenische Synode (4)

als je zo de inleidingsvragen overslaat en plompverloren in de tekst springt om die uit te leggen, dan schep je vóór de tekst een lege ruimte die niet lang leeg zal blijven. Als de Bijbel het niet meer over de werkelijkheid heeft, dan zal een ander het daarover gaan hebben. Wie is die ander? Wel, op dit punt aangekomen, zie je dat allerlei ideologische maatschappij-analyses het gat gaan vullen. Analyses van de maatschappij van vroeger, toen de teksten geschreven werden, en van de maatschappij van heden, nu de teksten gebruikt worden. De ideologie die daarbij het sterkst op de voorgrond treedt, is die van het marxisme. En daarmee wijs ik dus de geweldenaars aan die naar het werk van Frans Breukelman grijpen en tegen wie hij geen verweer heeft. Allerlei op Marx geënte bevrijdingsbewegingen gebruiken zijn bijbels-theologische arbeid als een willig instrument en kunnen dat ook. Breukelman's theologie laat het namelijk vanwege die leegte vóór de tekst toe dat er al zo heel veel buiten de Bijbel om en vóór de Bijbel uit beslist is alvorens de Bijbeluitleg aan het woord komt. De stem van de Schrift valt te laat in. Er kan dan bijvoorbeeld door de marxistische maatschappij-analyse al uitgemaakt zijn dat de eigenlijke spil waarom de geschiedenis draait die van de klassenstrijd is en de bijbelteksten vormen daar voor dan achteraf het willige en sullige illustratiemateriaal. Maar zo wordt de *Bijbel-exegese* ongemerkt vervangen door een *Schrift-usus*, een *Schrift-gebruik* — om nog maar niet meteen van misbruik te spreken. Wie de Schrift alleen maar als literatuur opvat, maakt haar tot een speelbal. Daarover dan de volgende maal dat genoemde afscheidscollege als voorbeeld.

HET RAAM

Vijfde gesprek

„Eigenlijk behoren jullie lichtdragers te zijn”

Op een decemberavond, het zal een paar dagen voor Kerst geweest zijn, was ik weer in de kapel. Ik moest wat papieren ophalen die ik had laten liggen en ik kon de verleiding niet weerstaan om meteen even langs het raam te gaan. Het viel mij op dat het in de kapel niet donker was. De volle maan scheen door mijn raam naar binnen en toverde prachtige lichtpartijen op de houten vloerdelen. Het is toch geweldig, dacht ik, dat de maan nog zoveel zonlicht kan doorgeven in zo'n donkere maand.

Ik keek door het raam naar de stad. De maan verlichtte de daken, maar de huizen daaronder bleven donker. De paar straatlantaarns hielpen ook al niet zoveel. De straat leek net een donker ravijn.

Toen ik tegen het glas tikte, vroeg het raam:

„Wat zoek jij hier vanavond?”

„Ik zoek licht voor een donkere stad”, antwoordde ik nog min of meer in gedachten verzonken.

„Ja, de donkere weken voor Kerst”, zei het raam.

„Maar over een paar dagen kan ik weer veel licht doorgeven naar buiten”.

„Ach, dat is toch maar voor één keer”, zei ik somber.

„Nou, jij bent ook niet bepaald opgewekt”, antwoordde het raam weer.

„Nou, vind jij het dan niet vreemd hoe men vaak met de christelijke feestdagen omspringt? Het lijkt wel dat alle aandacht alleen op Kerstfeest valt, terwijl in de Bijbel — je weet wel — de geboorte van onze Heiland niet als feestdag voor de gemeente genoemd wordt. Met het Pinksterfeest bijvoorbeeld, is dat wel zo. Het feest van de eerstelingen. Stel je voor, drieduizend mensen werden toen toegevoegd aan de discipelkring. Dat is toch wel een feest waard. Maar toch weten we eigenlijk geen raad met het Pinksterfeest.”

„Ja”, zei het raam, „dat is wel zo. Jij zal dat wel beter weten dan ik als raam. Maar toch ben ik persoonlijk wel blij met het Kerstfeest, want dan kan ik veel licht doorgeven. Juist in zo'n donkere maand.”

„Ja, daar heb je wel gelijk is”, zei ik niet helemaal overtuigd.

En alsof het raam dat merkte, zei het:

„Toch overval je me eerlijk gezegd wel wat. Ik had niet gedacht dat het Kerstfeest voor jou een probleem zou zijn.”

„Nou ja, een probleem. Kijk, om je de waarheid te zeggen, ik vraag me wel eens af of we niet te veel vastzitten aan de traditie. De hele cyclus van eredienssten, met hoogtepunten en dagen zoals het Kerstfeest. Je weet ook wel dat er kerk-gangers zijn die alleen bij zulke feesten hier komen.”

„Ja, dat weet ik”, zei het raam. „Ik zie dat wel.”

„Maar hoe komt dat?”

„Waarschijnlijk komen die mensen omdat zij toch wel iets verwachten. Buiten is het donker en dan komen zij op het licht af. Het Kerstfeest is immers Lichtfeest. Misschien verwachten zij dan wel wat van jullie? Kijk de architect van deze kapel heeft mij hier geplaatst omdat ik, als raam, van glas ben... Omdat ik als raam van glas belangrijke eigenschappen heb. Het doorgeven van licht bijvoorbeeld. Bij het Kerstfeest zelfs naar twee kanten, want er is dan zoveel licht in de kapel, dat het buiten wel moet opvallen. Als raam sta ik dus in dienst van het licht, zou je kunnen zeggen. En

In memoriam ds L. J. Goris

Ds Goris, geboren 28 mei 1911, studeerde aan de Theologische Hogeschool te Kampen. Het was geen gemakkelijke tijd voor een kandidaat in de theologie. Er waren meer kandidaten dan vacante kerken.

In 1943 heeft de HERE hem in Zijn dienst geroepen door de gemeente van Emmer Erfscheiderveen, waar hij op zondag 30 mei als herder en leraar werd bevestigd. Daar werkte hij mee aan de vrijmaking van de gemeente.

Op 27 februari 1949 begon hij zijn arbeid in de kerk te Wezep, en hij heeft doorgewerkt tot aan zijn emeritering op 1 juni 1979.

Al die jaren heeft hij lief en leed met de kerk van Wezep gedeeld. Tot twee keer toe hebben de zusterkerken in de classis de kerk van Wezep met ds Goris uit hun verband gestoten. Gelukkig heeft de classis, mede door de hulp van de kerken in groter verband, de eerste maal haar besluit weer ingetrokken.

Maar, de tweede keer was de breuk definitief.

In verscheidene deputaatschappen, o.a. als kerkvisitorator en examinator heeft hij zijn plaats met ere ingenomen.

In het zoeken van de juiste weg door de classis en later door de regio Harderwijk was voor hem altijd het laatste: de Schrift zegt. Eenmaal overtuigd van de weg, die de Schrift hem wees, werd hij onverzettelijk.

Het tweede dat we bij hem konden opmerken was zijn opkomen voor het recht van de plaatselijke kerk.

Dat hij door de landelijke vergadering te Wezep in 1979 tot praeses werd verkozen was een mooie afsluiting van zijn werk voor de kerken.

Lang heeft hij van zijn rust niet mogen genieten. De weg van de HERE was anders.

Het willen gaan van die weg was zijn begeren op zijn ziekbed dat zijn sterfbed is geworden.

Een weg die door het geloof in het offer van de Here Jezus uitkomt bij de Vader in de hemelen.

Tenslotte dank aan de HERE God voor alles wat Hij door deze broeder aan de kerk van Wezep en de andere kerken heeft gegeven.

Trooste onze God en Vader zijn vrouw en kinderen met de beloften die hun man en vader zovele jaren heeft mogen verkondigen.

B. Geuchies

is dat bij jullie eigenlijk niet net zo? Als je een lichtfeest viert sta je toch in dienst van dat Licht? Wel vraag ik mij soms af waarom in hoofdzaak de kinderen bij jullie dat feest vieren. Jullie zijn toch vreemde mensen. Eens per jaar vieren jullie het Lichtfeest en je laat dan het meeste door de kinderen doen, terwijl jullie toch allemaal zo afhankelijk bent van het Licht. Bij mij is dat ook zo, want als de zon ondergaat kan ik als raam ook geen dienst meer doen. Of het moet zo zijn als vanavond met volle maan, dan kan ik via de maan nog wat licht doorgeven naar binnen.”

Even stopte het raam. Om na te denken? Je weet dat niet zo bij een raam. Maar al gauw ging het verder.

„Weet je, jullie zouden in de dienst van het Licht, van de Heer van het licht, zo geweldig veel kunnen doen. Ik zit hier als raam, vast in de muur. Maar jullie kunnen je vrij bewegen. Eigenlijk behoren jullie lichtdragers te zijn. En die donkere wereld om je heen heeft dat licht nodig. Laat dat schijnen. Ook op de andere dagen van december en van

de rest van het jaar. Ga toch die donkere wereld in!”

En toen ging ik, nadat ik het raam al vast veel zicht voor het komende jaar had gewenst.

Buiten gekomen keek ik vanuit de donkere straat naar boven naar het raam waarop de maan lichtplekken achterliet. Van het raam keek ik nog verder omhoog, naar de maan en enkele sterren. Ik kon de vormen van de Grote Beer zien en vandaaruit de Poolster.

Opeens dacht ik aan de woorden van Paulus in zijn brief aan de gemeente van Philippi: ... midden van een ontaard en verkeerd geslacht, waaronder gij schijnt als lichtende sterren in de wereld”. Kan dat, schijnen als lichtende sterren in de wereld? Zei het raam niet dat we in dienst van het Licht staan? Jezus, het Licht der wereld. En in het boek Openbaring de Blinkende Morgenster genoemd. Dus toch licht voor een donkere stad en een donkere wereld. Als we ook daarin Jezus volgen.

Bert van Velsen

H. Langerak / Utrecht

Joodse poëzie (1)

In het jaar 1971 verscheen de eerste gedichtenbundel van Saul van Messel. Deze joodse schrijver was toen 59 jaar.

De bundel kreeg als titel „syndroom”, een woord dat alles zegt over de aard en de achtergrond van de inhoud.

Syndroom is hier bedoeld als een aanduiding van een complex van vreselijke herinneringen die hij niet kwijt kan en die, vaak door een onnozele gebeurtenis, telkens en telkens weer uiterst pijnlijk naar boven komen.

Die herinneringen betreffen, dat is vanzelfsprekend, de gebeurtenissen van 1940-1945: de moord op 6 miljoen joden, waaronder zijn moeder, veel familieleden en bekenden.

Hij hoeft maar iets te ondervinden waarop de doorsnee-mens nauwelijks le t, of er komt heftig een pijnlijke herinnering naar boven.

Van deze ervaringen heeft hij er een aantal, buitengewoon knap, in gedichten vastgelegd. Zo is hij een keer met zijn jongste zoon gaan eten in het bekende restaurant Polen. 't Is hem slecht bekommen.

Restaurant

wij eten
bij polen
mijn jongste zoon
en ik

mijn moeder bleef
in polen
haar jongste zoon
ben ik

ik weet
niet wat
ik eet

en of ik
slik of
stik

Als hij op reis een ANWB-bord ziet waarop Assen staat aangegeven, komt direkt de gedachte aan Westerbork bij hem boven, waar het concentratiekamp lag, voor Joden die naar Duitsland moesten worden getransporteerd.

Assen / ANWB-bord

het is al bijna
weer zo ver
denk ik
als ik merk
hoe dichtbij
westerbork is

U bemerkt wel dat er door de gedachte aan Westerbork veel meer naar boven komt dan het idee: ik ben er bijna. De uitdrukking „het is al bijna zover” zeggen we allemaal wel eens als we opschieten met onze reis. Maar hier heeft deze zegging een veel en veel diepere betekenis gekregen. Als hij door dat bord opeens aan Westerbork denkt, dan komt heel de situatie waarin de Joden ook vandaag nog verkeren bij hem naar boven. Het is al bijna weer zover,

betekent dan dat de vervolging van de Joden in heel de wereld weer dreigende is. Dat het al weer bijna zover is dat er weer miljoenen worden vermoord of weggejaagd uit hun land.

Als de dichter in 1969 de Festspiele in Salzburg bezoekt heeft hij ook een ervaring die hem pijnlijk treft.

festspiele salzburg

(1969)

een felle vrouw
kijkt me aan

instinctief voel ik
of mijn jodenster
wel goed zit

Ja, die jodenster heeft wat teweeg gebracht. Je zult maar over straat lopen met een teken op je kleren dat aanduidt dat je tot een ras behoort dat uitgeroeid dient te worden. Op de dichter heeft het ook een vreselijke indruk gemaakt.

Indrukken

de moeten van
mijn jodenster
dateren al
van eeuwen her

ik voel hem
ook vandaag
nog goed

die moet

Knap gezegd: die „moeten” betekenen hier allereerst de littekens, maar het gebruik van dit woord suggereert ook dat heel het gebeuren van de jodenvervolging een „moeten” is. Hoe dan ook, de Joden zijn een volk waarop een doem rust. Er gaat geen dag voorbij dat hij deze „moet” niet voelt.

Dat zegt hij trouwens heel duidelijk in het gedicht „sibbekunde”.

Sibbekunde is, populair gezegd, de bestudering van de stamboom van een mens. Nu als je vier joodse grootouders hebt, dan ben je, volgens de dichter, niet bepaald bevoorrecht.

sibbekunde

vier joodse grootouders:
geboorte als straf —
één rechte lijn
van de wieg tot het graf

übersetzung (in gesetze)
vier groszeltern
ein wort
vier buchstaben
mord

Schokkend knap vind ik dat duitse stukje: vertaling (in wetten), vier grootouders, één woord, vier letters, moord.

Dat is, heel cru gezegd, de sibbekunde voor de Duitsers geweest. Uitzoeken of iemand een jood was, en bleek dat, dan de gaskamer in.

Puur moord, ook al schreef de wet het voor. Laat ik dit artikel besluiten met een gedicht dat zo pijnlijk de precisie van de Duitsers demonstreert.

afrekening

— met 2 gulden en 50 cent in postzegels —

voor de erfgenamen
van abraham van delft
en frouke van emden
in leven echtelieden

beiden overleden
te sobibor
op 7-5-1943

van p. a. everts wzn
notaris
te wildervank
habe dank

Wat kan een dichter met twee woorden ontzettend veel zeggen.

Dank u, maar dan in het Duits, habe dank, spreekt boekdelen.

Volgende week hoop ik nog een bundel joodse poëzie te bespreken. De spanning in de wereld, waar de Joden zeker niet buiten staan, geeft er wel aanleiding toe.

„Syndroom” is een uitgave van Nijgh & van Ditmar.

terloops.....

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Een levende ziel

In verband met het verhaal van vorige keer over Sjun en Til en het vagevuur moest ik denken aan wat de kerkmensen in de loop der eeuwen over lichaam en ziel naar voren hebben gebracht. Het vagevuur heeft immers alles te maken met de roomse leer over de ziel. Roomse leer, 't is de vraag of die wel zo rooms is. Want ook protestanten hebben gedachten over de ziel die weinig bijbels zijn. Er is natuurlijk een heleboel over

te zeggen. Laat ik er zo maar eens wat losse opmerkingen over maken.

Toen Jezus op aarde wandelde en direkt daarna ook kregen de leden van de eerste christengemeenten te maken met de griekse leer inzake ziel en lichaam. De zg. gnostiek liet z'n invloed gelden. De ziel was het hogere, het lichamelijke het lagere van de mens. Om de ziel ging het dus eigenlijk, het lichaam was maar stof. Als Paulus in Col. 2 : 8 waarschuwt voor de wijsbegeerte van mensen, die voortkomt uit de wereld en niet uit God, heeft hij ongetwijfeld de gnostische leer op het oog gehad. Het lichaam 'maar' stof, maar Johannes 1 leert ons dat Gods Zoon juist dat lichamelijke heeft verkoren, het Woord is vlees geworden. Dat is een geweldig gegeven uit het begin van

het Johannes-evangelie. Het is een geweldig ding dat de bijbel het zó zegt. Trouwens, Johannes heeft er méér over gezegd, zie 1 Joh. 4 : 3, 4 maar eens.

—o—

De bijbel spreekt over het lichaam niet als over iets minderwaardigs. Als je het scheppingsverhaal leest in Genesis 1 en 2 worden trouwens een heleboel dingen ineens duidelijk. In Genesis 2 geeft de bijbel een wat andere belichting op het scheppingsgebeuren dan in hoofdstuk 1. Eerst wordt er gezegd dat de mens gemaakt is uit stof. Dat was niet iets minderwaardigs, want ook die stof was goed door God gemaakt. Daarna wordt verteld dat God de levensadem geeft aan de mens en zo wordt de mens dan tot

een levend wezen, tot een levende ziel. Dat die mens tot een levende ziel werd was niets bijzonders. Ook van de dieren wordt ditzelfde gezegd. In Genesis 1 : 20 lezen we dat de dieren op de aarde en de vissen in de zee levende wezens, levende zielen zijn. Het bijzondere van de mens ten opzichte van een dier zit dus niet in het 'levend zijn' of in het 'een ziel hebben'. Mensen en dieren zijn zielen, ze hebben van God een levensgeest ontvangen. Job heeft er iets van begrepen toen hij zei dat de Geest van God hem heeft gemaakt en dat de adem van de Almachtige hem doet leven (Job 33 : 4). En Ezechiël vertelt in het bekende verhaal over de doodsbeenderen (hoofdstuk 37) dat God die dode beenderen weer levend zal maken, weer geest in die beenderen zal brengen zodat ze weer leven. De mens heeft geen levende ziel maar *is* een levende ziel. Doordat God de mens de adem inblaast wordt hij tot een levend wezen en straks, als hij sterft, keert

die geest weer tot God die het leven eens gaf (Pred. 12 : 7). Zoals Elihu het zei (Job 34 : 14, 15): 'Indien Hij (God) Zijn aandacht op hem richtte, zijn geest en zijn adem tot Zich terugnam, dan zou al wat leeft tegelijk de geest geven, en de mens wederkeren tot stof'.

De gelovigen zijn in leven en sterfen geborgen bij God, niet vanwege een onsterfelijke ziel, maar omdat ze met Jezus hun geest in Gods handen mogen leggen, nu en ééns! De mens een levende ziel. A. Janse heeft daar in de dertiger jaren eens een mooi boekje over geschreven dat het herdrukken waard zou zijn. Het lichaam is niet minder dan de geest, het *leven* dat God er aan geeft. Dat lichaam komt straks uit het geopende graf tevoorschijn, dan zal niet *in* het stille graf Gods lof worden gezongen, maar *bóven* het graf God de eer ontvangen. Bijbels denken over lichaam en ziel en geest is belangrijk! Niet alleen voor Sjón en Til maar voor ons allemaal.

implicaties van de synode-uitspraak vraagt – dat was de strekking van de amendementen van de Gereformeerde delegatie –, maar we moeten tegelijk dicteren wat die opheldering moet inhouden, zo was de vrijwel gemene opvatting. Opmerkelijk was dat het grootste aandeel in het debat niet werd geleverd door de nogal eens voor conservatief versleten, al 'wat oudere emigrantenkerken, die toch al een gespannen relatie hebben met de G.K.N., maar door de jonge Afrikaanse kerken waar de G.K.N. altijd uitstekende contacten mee hebben gehad. Als Gods Woord ergens duidelijk in is, dan wel in deze zaak: het tolereren van homofiele handelingen is in strijd met de Bijbel; wat daarin zonde wordt genoemd mogen wij niet anders noemen; op dit punt is ieder compromis uitgesloten, was de teneur van hun spreken. Het gezag van Gods Woord en het bestaansrecht van de G.O.S. is hier in geding, zo betoogden ze. Jullie hebben ons vanuit Europa het Evangelie gebracht en zo in Afrika de kerk geplant, hielden ze de vergadering voor. Maar nu komen er opnieuw theologen uit Europa naar Afrika om ons te vertellen dat we de Bijbel op een heel nieuwe manier moeten lezen en dat de Schrift over homofiele handelingen toch heel iets anders zegt dan we vroeger geleerd hebben. Maar daarmee vernietigen jullie de kerk. Door Gods Geest is het Woord dat jullie brachten in onze harten geschreven en daarom zullen we deze nieuwe ideeën weerstaan en voor de Gereformeerde kerken bidden, vertelden de broeders uit Afrika. Ook blanke afgevaardigden beklemtoonden het verband tussen deze zaak en de zaken rond Kuitert en Wiersinga. Hier blijkt nu waar de loslating van het gezag van de Schrift toe leidt, zo werd benadrukt.

Hoewel een enkele afgevaardigde zei geen onderscheid te kunnen zien tussen homofiele geaardheid en homofiele praktijk, overheerste in de discussie de overtuiging dat een „nee” op grond van de Bijbel tegen homofiel geaarde mensen betekent. De kerk moet een open oog hebben voor hun eenzaamheid en wanhoop, hen – met hun geaardheid – opnemen in de liefdevolle gemeenschap van de kerk, hen niet afstoten waardoor ze vriendschap gaan zoeken in de goddeloze wereld en hen helpen in hun strijd tegen de zonde, zo hield één van de Amerikanen de G.O.S. voor. En vanuit zwart-Afrika werd de vergadering herinnerd aan Christus' woord: Wie van u zonder zonde is, werpe de eerste steen. Denk eens aan uw eigen zonden en besef dat christenen die dagelijks tegen tal van verleidingen te strijden hebben en daarin ook dagelijks vallen, niet boven, maar naast hun homofiele medekerkleden staan. Anderen getuigden van de hoop en het uitzicht dat er ook voor homofiele mensen is in Christus Jezus, die Zijn bloed gaf om ons te wassen van alle zonden, en door wiens opstandingskracht wij een nieuw leven kunnen leiden. Het besluit dat de G.O.S. uiteindelijk nam, luidt letterlijk:

A. P. de Boer, Nijkerk / E. Schuurman, Breukelen

Gereformeerde Oecumenische Synode (4)

3.5. Nîmes over homofilie

Op nog een ander punt stonden de G.K.N. in Nîmes in het brandpunt van de discussie, nl. in de kwestie van de homofilie. Aanleiding daartoe vormde een uitspraak van de synode van deze kerken in november 1979: deze uitspraak bevatten een appèl op de plaatselijke kerken om homofiele gemeenteleden volledig te aanvaarden „in hun geaardheid en de beleving ervan”. Deze uitspraak is in Nederland door velen binnen en buiten de G.K.N. – ook door een organisatie als het C.O.C. – opgevat als een kerkelijk „ja” tegen homofiele praktijken. In veel lidkerken van de G.O.S. veroorzaakte deze uitspraak een grote schok. De Christian Reformed Church in North America kritiseerde het besluit en stelde zelfs de voortzetting van zijn relatie met de G.K.N. afhankelijk van een bevredigende opheldering over de consequenties van het besluit. Dezelfde drie kerken die zich tot de G.O.S. wendden in de kwesties-Kuitert en -Wiersinga vroegen ook in deze zaak om een uitdrukkelijke veroordeling van de handelwijze van de Gereformeerde synode op straffe van het opzeggen van hun lidmaatschap van de G.O.S. In de overwegingen van het niet-unanieme rapport dat commissie 6 in deze zaak aan de G.O.S. voorlegde werden de plus- en minpunten van de Gereformeerde synode-uitspraak op een rij gezet. De pluskant vermeldde o.m. de pastorale bedoeling van de synode om door een oproep tot aanvaarding het stigma te verwijderen dat vaak als een last rust op mensen met een homofiele geaardheid, en de poging om het gesprek in de gemeenten met in plaats van óver de homofiele kerkleden op gang te brengen. Negatief beoordeelde het commissierapport o.m. het ontbreken in het synodebesluit van een veroordeling van de homofiele praktijk en van de Schriftgegevens in kwestie zonder welke een pastoraal appèl geen echte hulp kan bieden binnen de gemeente, terwijl ook de bezorgdheid werd uitgesproken dat de uitspraak van de Gereformeerde synode de homofiele praktijk zal doen toenemen en de weerstand bij mensen die daartegen strijden zal breken. In een langdurig en bewogen debat over het commissierapport ontkenden afgevaardigden van de G.K.N. in alle toonaarden dat hun synode via het woord „beleving” bedoeld had op te roepen tot het aanvaarden of tolereren van homofiele handelingen. Niettemin stuitte al hun pogingen om de commissievoorstellen af te zwakken af op het vrijwel unanieme verzet van de overige leden van de G.O.S.

Het is niet voldoende wanneer de G.O.S. alleen maar opheldering over de

„1) De G.O.S. erkent de intentie van de G.K.N. in hun pastorale zorg om de aandacht te vestigen op het lijden, de wanhoop en het gevoel van verstoten te worden waaraan homofiele mensen vaak onderworpen zijn.

2) In overeenstemming met de wijze waarop in gereformeerde kring in het verleden de Schrift is verstaan, spreekt de G.O.S. uit dat alle homofiele praktijk zonde is. (Lev. 20:13, Rom. 1:26, 27, 1 Cor. 6:9, 1 Tim. 1:10).

3) De G.O.S. spreekt verder uit, dat ieder advies of pastoraat dat de weerstand tegen de zonde verzwakt geen hulp biedt aan de strijdende persoon zelf en aan anderen die door hem beïnvloed zouden kunnen worden, maar hen in werkelijkheid schaadt (Matth. 18 : 6).

4) De G.O.S. vraagt de G.K.N. om opheldering te geven over zijn „eerste pastorale woord” en de ethische consequenties daarvan, teneinde duidelijk te maken dat hun visie op de homofiele praktijk in overeenstemming is met de Schrift.

5) De G.O.S. spreekt zijn grote bezorgdheid uit over het dubbelzinnige karakter van het besluit van de G.K.N. in 1979 over homofilie.

6) De G.O.S. draagt het Interim Committee op om deze besluiten als een broederlijk advies over te brengen aan de G.K.N. en hen te vragen om ten behoeve van de broederschap in de G.O.S. de verzekering te geven, dat geen mensen van wie bekend is dat zij homofiele handelingen plegen zullen worden toegelaten tot het Heilig Avondmaal of tot de kerkelijke ambten.

7) Het I.C. wordt opgedragen om over deze zaak op het vroegst mogelijke tijdstip aan de kerken te rapporteren.

8) Op verzoek van de afgevaardigden van de G.K.N. en teneinde verdere hulp te bieden aan de synode van de G.K.N. draagt de G.O.S. het I.C. op om een studiegcommissie te benoemen met de volgende opdracht:

- de Schriftgegevens en hermeneutische kwesties te bestuderen die verband houden met de problemen van de homofilie;
- in deze studie de besluiten van lidkerken over deze zaak te betrekken;
- de lidkerken om advies, opvattingen en ervaringen te vragen inzake het omgaan met homofielen;
- zo spoedig mogelijk aan de lidkerken te rapporteren en aan de G.O.S. in 1984.”

3.6. Evaluatie II

Gezien de caricaturen die na Nîmes in de Nederlandse pers gemaakt zijn van de besluitvorming op de G.O.S. inzake homofilie en de onjuiste conclusies die hier en daar zijn getrokken, hebben we met opzet uitvoerig verslag gedaan van de discussie in Nîmes over deze kwestie en het uiteindelijke besluit letterlijk weergegeven.

Er valt zeker op onderdelen kritiek te oefenen op de besluitvorming in Nîmes en het genomen besluit is zeker niet volmaakt te noemen.

Wij zouden het toegejuicht hebben indien meer nadruk gelegd was op het perspectief van de volkomen verlossing en herschepping door Jezus Christus, in het licht waarvan homofiele mensen, evenals alle andere mensen die zich als zondaren hebben leren kennen, hun moeiten en problemen in dit leven kunnen dragen en verwerken. Teveel ook werd in Nîmes de indruk gewekt, dat de zonde van homoseksueel gedrag ver uitsteekt boven andere zonden. Voorts is het te betreuren, dat in de overwegingen van het commissierapport de zinsnede is blijven staan „dat er bezorgdheid bestaat dat het aanvaarden van homofielen als ambtsdragers een gevaar kan meebrengen voor kinderen en andere mensen binnen de gemeente”.

Zo'n passage bevestigt helaas het stereotype, maar apert onjuiste beeld van de homofiel als de kinderlokker. Ook met het niet onderscheiden door een enkele afgevaardigde tussen de homofiele gaardheid en de homofiele praktijk hadden en hebben wij grote moeite. En dat blijkt uitlatingen van hun vertegenwoordigers in Nîmes binnen enkele lidkerken van de G.O.S. nog allerlei caricaturale ideeën over homofielen leven en tegenover hen een houding, die in strijd is met het Evangelie, nog veelvuldig voorkomt, is ongetwijfeld waar. Maar dergelijke elementen speelden in het debat en de besluitvorming in Nîmes een volstrekt ondergeschikte rol en komen in het G.O.S.-besluit zelf ook niet voor. We hopen in par. 3.5 duidelijk gemaakt te hebben dat er van een kille, harde benadering geen sprake was, maar dat de liefde voor de homofiele mens en voor de waarheid van Gods Woord de drijfveer was achter het spreken van veel afgevaardigden en achter het besluit dat werd genomen.

Voor dat besluit kunnen we dankbaar zijn, omdat het in een tijd van norm-

loosheid het gebod van God aanwijst als de enige weg ten leven uit menselijke nood. Het verwijt dat in de afgelopen tijd aan de G.O.S. gemaakt is, als zou men onvoldoende hebben ingezien dat achter deze kwesties een diepgaand verschil in Schriftbeschouwing schuilgaat is o.i. niet terecht. Veel afgevaardigden hebben expliciet de aanvaarding van homofiele handelingen gekoppeld aan nieuwe ideeën over het gezag van de Bijbel. In deze zaak blijkt nu eens duidelijk waar je uitkomt, wanneer je het gezag van de Schrift op losse schroeven zet, zo werd in het debat naar voren gebracht.

Dat de overgrote meerderheid van de G.O.S.-kerken onverkort wil vasthouden aan het gezag van de Schrift als het bevrijdende en levenwekkende Woord van onze God en niets moet hebben van moderne visies waarin menselijke gevoelens en ervaringen over de Schrift gaan heersen, kwam in deze kwestie duidelijker tot uitdrukking in de uiteindelijke besluiten dan in de kwesties-Kuitert en -Wiersinga. Dat heeft niets te maken met een neiging om eng te zijn in ethische kwesties en ruim in de dogmatische zaken, maar alles met de betrekkelijke simpelheid, overzichtelijkheid en concreetheit van de homofieliekwestie vergeleken met de vaak moeilijk te vatten en deels onbekende theologieën en ingewikkelde kerkrechtelijke en tuchtprocedures in beide andere zaken, waarover we het in par. 3.4 hebben gehad.

In deze zaak heeft de G.O.S. naar onze mening getoond ernst te maken met zijn grondslag en het negeren van die grondslag door de lidkerken niet door de vingers te zien.

Het is onze oprechte bede, dat de G.K.N. een open oor zullen hebben voor het appèl dat de G.O.S. op hen heeft willen doen. De reacties vanuit de G.K.N. zijn totnogtoe niet hoopgevend en gaan eerder in de richting van de eis, dat de G.K.N. de band met de G.O.S. moeten verbreken dan in de richting van een bereidheid om te luisteren naar de broeders van de G.O.S. Het besef dat de G.K.N. erg ver zijn weggegroeid van de overige G.O.S.-kerken lijkt steeds meer door te breken. In elk geval komt de zaak in 1984 opnieuw op het G.O.S.-agendum.

(wordt vervolgd)

M. de Jonge / Den Haag

Van de rechtvaardigen

(5)

We naderen het einde van het boek van de heer Janse. Ons Hoofd in de hemel, daarmee besloten we 't vorige stuk. Zolang Hij dáár is en wij hier op aarde zijn, hebben we hier onze taak en daarover handelt hoofdstuk 11 „de arbeid der rechtvaardigen”.

Geen cultuur-optimisme, dat de wereld zou willen veroveren voor Jezus, zegt de schrijver. Maar heel gewoon getrouw zijn in je arbeid, waar en hoe die ons is toegewezen. In geloof werken, als gehoorzame kinderen (knechten).

Kan dat nog? Is niet alles ijdelheid, word je er niet doodmoe van, als je opmerkt wat er dagelijks op je afkomt? Maar 't gaat bij de Prediker niet over onze moeheid, maar over de ijdelheid der dingen, het voorbijgaan er van, de geslachten gaan heen. Niets blijft. En dát is „ijdel”, wind. 't Is niet blijvend. Ook de arbeid, die we mogen verrichten, heeft wel een plaats (een kleine) in dat voort-durende leven, maar alles gaat toch voorbij. Gelukkig dat dat werk niet ijdel is in de Here (1 Cor. 15: 28). Hij geeft vrucht op veel

arbeid, reeds nu te zien, straks beter te zien. En ook de beloning daarop volgt.

Eén van de moeiten in die arbeid, die we tegenkomen (in 1930 was dat reeds zo en thans is het nog sterker), is dat er heel wat gezag is zonder macht. „Heel wat vaders zonder macht zijn er, die toch 't gezag over de kinderen hebben ontvangen, maar dat niet weten te handhaven, die geen ontzag voor hun gezag weten in te boezemen, omdat ze geen macht kunnen of durven uitoefenen”. En is dat anders met overheden, leraren, de politiemannen? Wat dan te doen? „Als we geen orde kunnen houden (in de klas), mogen we Hem bidden om de onderwerping onzer klas – alleen maar, wie om de oogst bidt, moet zaaien en wieden op tijd en op de rechte wijze. Wie bidt om de oogst, bidde ook om de middelen te mogen gebruiken – wie bidt om orde in z'n klas moet ook ernstig begeren de ordeningen Gods voor het regeren van mensen, van kinderen, te kennen. En daarover is het laatste woord nog niet gesproken.” We kunnen niets beter doen „dan Gods ordinantiën voor het regeren van kinderen te onderzoeken en toe te passen en . . . Hem te bidden, dat Hij onze kinderen aan ons gezag onderwerpt.”

In hoofdstuk 12 lezen we van „de opstanding der rechtvaardigen”. „Wat zal dat zijn, als de Here op de wolken verschijnt en de doden uit de graven roept en gaat oordelen! Wat zal er dan een rechtsge-

ding gehouden worden! (. . .) Ook nu worden de rechtvaardigen – vooral in Rusland – als schapen ter slachting gevoerd. Maar God komt hen wreken. In een rechtszaak, die even concreet zal zijn als het onrecht dat gepleegd werd. Maar daartoe is nodig de opstanding der doden uit het graf – om geoordeeld te worden. En daartoe is ook nodig de opstanding der rechtvaardigen – om als concrete mensen recht gedaan te worden.”

Het laatste hoofdstuk (13) draagt als opschrift „de wijsheid der rechtvaardigen”. Wijs word je niet door wetenschappelijke, algemene ontwikkeling, door cursussen b.v. die het „Ik”, je persoonlijkheid, zeggen te ontwikkelen. „Volmaakt” in het leven te staan is enkel mogelijk door de ordeningen, die Gods Woord geeft over de belangrijkste dingen van het mensenleven, ter harte te nemen. „De wijsheid der rechtvaardigen uit het Woord is een wijsheid die alle mensen 'te pas' zou komen. Dat kan ook van echte wetenschap niet gezegd worden. We hebben b.v. niet allen de kennis der scheikundige formules nodig. Maar wel is het nodig te weten, dat de elementen branden zullen en vergaan.”

Te verstaan is, dat de grote betekenis van de School met de Bijbel aandacht ontvangt. Maar dan gaat het ook om het écht christelijk onderwijs. In onze dagen is dat spaarzaam te vinden, soms is er niet eens kennis, wat dat eigenlijk is.

Het is *niet* onderwijs (zoals men het

wel eens uitdrukt) „van andersdenken”, mensen die voor zich en hun kinderen in de onderwijswereld een „eigen plaats” vragen, het is ook niet een school, waar je „religieus beleven” vindt, er op gericht de kinderen de godsdienst „in het hart” te doen ervaren, evenmin is het een pogen de „waarheid” bevindelijk te maken, alsof de kinderen geleerd zou moeten worden te „ervaren” dat wat in de Bijbel staat, waar is, nog minder is het een inschakelen van (christelijke) wetenschap en wat die poneert, in het onderwijs, alsof dát alles is.

Wat is het dan wel? Zeker niet om onder christelijke naam het onderwijs zó algemeen te doen zijn, dat het geen vlees en geen vis is. En dan – zoals met name de Barthiaanse richting dat najaagt, en in Nederland zijn daar vele volgelingen van – te hopen, dat het Woord Gods een eigen weg zal vinden, wáár zal blijken door alle stumperige menselijke activiteiten heen, zodat we er zelf verstand van staan. Het onderwijs op de Scholen met de Bijbel zal het Woord Gods, de HERE zelf, eerbiedigen. Hij geve getrouwheid het te onderwijzen als „de waarheid, die we door Gods genade mogen kennen en weten en vertellen aan onze kinderen, opdat ze de weg leren en zich wél aanstellen naar dát Woord der Waarheid”.

Het gaat om Hem, die hemel en aarde schiep en nog als met Zijn hand onderhoudt. Om Zijn Zoon, Die als een echt mens in deze ge-

schappen wereld gekomen is om zondaren (ons) zalig te maken en voor hen een her-schappen wereld te bereiden, eens aan het eind van de tijden. Om Hem, Die we kennen uit Zijn Woord, door Zijn Geest. Lees daarbij voor „school” ook eens „gezin”, gemeente, jeugdvereniging, catechisatie, het hele leven en je bemerkt hoe actueel (hoe bijde-tijd) alles is voor iedereen, die het aanneemt.

Hiermee hebben we de tocht door het 50 jaar oude boek, met zijn ruim 300 bladzijden, beëindigd. Het is niet meer dan een reis geweest, waarbij een gids op markante punten Uw aandacht vestigde. We hebben daarbij heus niet alles gezien en ook niet alles goed gezien. Veel reizigers zeggen wellicht: was er wel iets bijzonders te zien? Misschien niet. Voor hen, die leven-met-het-Woord, waren het „oude schatten”, maar beslist wel de moeite waard. Ik hoop, dat er voor velen toch ook „nieuwe schatten” te voorschijn zijn gekomen.

Ons kennen toch is gebrekkig, onduidelijk, dikwijls heel beperkt. En we zijn zo gauw door een tijdgeest geïnfecteerd, zonder dat we dat merken. Dan is er veel dat aardig lijkt, maar niet goed is. Het is niet wat de HERE wil. Eva was „zo maar” verleid, het was zo aantrekkelijk en onschuldig, wat Satan zei. Zo zijn er velen verleid, de eeuwen door en afgevallen van de HERE. Hoe ons daartegen te wapenen, hoe onze kinderen daarvoor te bewaren? Enkel door het luisteren naar Gods Woord, door het te lezen en weer te lezen, door Gods stem daarin te verstaan, door het te doen.

Bij dat alles kan een boek als „Van de rechtvaardigen” hulp bieden. Het is jammer, dat het uitverkocht is. Soms is het 2e-hands nog te verkrijgen. Maar in bibliotheken is het vast en zeker nog wel aanwezig en ook verscheidene ouders zullen het bezitten en graag willen uitleenen. Of zou een herdruk te overwegen zijn? Zou dat kunnen? Laten broeders, die op dit gebied zaken kunnen doen, daar eens over denken. Wat zou 't fijn zijn!

boekbespreking

„Gewapende Vrede”,

prof. dr J. Douma.

Uitg. Ton Bolland, Amsterdam.

Prijs f 16,90

„Gewapende Vrede” is verschenen in de serie „Ethisch Commentaar” van Douma en Velema. Inmiddels is ook al het 7e deel „Verantwoord Handelen” uitgekomen.

Beide hoogleraren beschikken over een vruchtbare pen.

Het nu uitgekomen deel is naar mijn opvatting een van de beste uit deze serie. Het geschrift is ontstaan uit 16 stellingen, die in het Nederlands Dagblad gepubliceerd zijn. De lezers kregen gelegenheid hierop te reageren. In dit boek zijn de 16 stellingen opgenomen met een toelichting, waarin de antwoorden aan de briefschrijvers verwerkt zijn. Het aardige van deze methode is, dat er op deze wijze in het boek zelf al een gesprek gevoerd wordt.

Om de lezers een indruk te geven, lijkt het me het beste enkele delen uit de stellingen te citeren.

Prof. Douma begint met de stelling, dat de Bijbel één is. Dat was vroeger voor een gereformeerd mens een vanzelfsprekende zaak. Helaas is dat nu niet meer het geval. Vaak wordt gezegd, dat er in de Bijbel twee gedachtenreeksen zijn, waarvan de een als oorlogszuchtig en de ander als evangelisch gezien moet worden. Douma wijst deze gedachte krachtig van de hand.

Op grond van de Schrift, zo is een van Douma's conclusies, kan niet gezegd worden, dat oorlog altijd zonde is, al betekent dat niet, dat oorlog en geweld normale verschijnselen moeten zijn.

Het beroep van het christen pacifisme op de Schrift, steunt op een willekeurige selectie van teksten.

Duidelijk geeft Douma het verschil aan tussen de roeping voor de christen, die als particulier persoon geen wraak mag oefenen en de overheid, waarvan we lezen, dat ze het zwaard niet tevergeefs draagt. De Bergrede, zo stelt hij, is niet als basis voor een overheidsmoraal te nemen.

Met erkenning van het verschrikkelijke van een oorlog wordt toch opgekomen voor de mogelijkheid van een rechtvaardige oorlog. Daarvoor geeft Douma een zestal criteria aan.

Douma neemt de argumenten van de atoompacifisten zeer ernstig. Hij wijdt er een stelling aan om de argumenten van de atoompacifisten te verwoorden. Zijn hoofdbezwaar tegen deze argumenten is, dat er nog andere aspecten zijn, die te weinig aandacht krijgen. Per onderdeel gaat hij na, waarin de onvolledigheid van de argumentatie schuilt. Zo wijst hij erop, dat al is een nucleaire oorlog van meer dan beperkte omvang geen rechtvaardige oorlog, afschrikking met kernwapens ter voorkoming van oorlog nog wel een rechtvaardige zaak zijn.

Interessant is stelling 12, waarin erop gewezen wordt, dat bezit en gebruik van atoomwapens twee zijn. Men moet het kernwapen in nood-situaties willen gebruiken, opdat het door de tegenstander en door onszelf niet gebruikt wordt.

Douma betreft hier ook de abortus-kwestie bij. Hij doet dat met opzet, omdat zo vaak het verwijt klinkt, waarom iemand die zich tegen abortus verzet zich ook niet tegen kernwapens verzet.

Nu kun je daarop reageren met het argument, dat het vreemd is, dat men zich verzet tegen kernwapens en de abortus, de moord op ongeboren kinderen, toch toelaat. Dat argument is echter wel wat goedkoop.

Douma doet het ook anders. Hij schrijft: ik verzet mij tegen het doden van miljoenen kinderen in de moeder-

schoot, maar ook tegen het lichame-lijk en geestelijk vermoorden van miljoenen mensen als slachtoffers van marxistische dictatuur. Daarom wil hij een wetgeving, die abortus krachtig bestrijdt en een overheidsbeleid, dat met krachtige middelen de communistische agressor buiten de deur wil houden.

Douma erkent, dat ook hij in verlegenheid komt door het feit, dat aan het uiterste einde toch altijd de bereidheid tot gebruik moeten staan. Dit is inderdaad het zwakke punt. Overigens, ook de atoompacifist komt op een gegeven moment in verlegenheid. Immers hij zit ethisch vast met het prijsgeven van de opdracht van de overheid, terwijl die nog wel uitvoerbaar is.

De tegenwerping, dat het middel van het kernwapen in geen enkele verhouding staat tot het doel, wijst Douma af. Immers wie het doel in de afschrikking ziet liggen, kan wel degelijk zeggen, dat het middel effectief is om het doel te bereiken. De geweldige kracht van het kernwapen doet de wereld terugdeinzen voor een nucleaire oorlog.

Geen onderwerp in de ethiek is zo moeilijk als de kernbewapening.

Het is daarom begrijpelijk, dat er meningsverschillen zijn ook onder hen, die wars zijn van pacifisme.

Het gesprek hierover kan dan ook niet met een paar volzinnen voor gesloten worden verklaard. Het is goed, dat prof. Douma hierop wijst.

Het is moeilijk, zo zei eens Jean de Boisson, iemand die een afwijkende mening is toegedaan, voor een verstandig mens te houden.

In de discussie over de kernbewapening wordt dat telkens weer duidelijk. Zo keert drs Vermaat zich in het Ref. Dagblad fel tegen sommige beschouwingen in de Shalomkrant. Hij wijst daarbij op het interview met prof. Schuurman en de publikatie van prof. Goudzwaard. Vooral de laatste moet het ontgelden. „Politiek nog al omstreden”. „Zal vroeg of laat in het E.P.V. of de P.P.R. opgaan.”

Deze weinig zindelijke argumentatie van Vermaat laat zien, dat hij in elk geval niet goed in staat is iemand met een afwijkende mening voor een verstandig mens te houden.

Ik deel persoonlijk het standpunt van prof. Douma (zoals de lezer intussen wel begrepen zal hebben), maar ik vind het waardevol, dat we in gesprek blijven met mensen als Schuurman en Goudzwaard en dat niet alleen omdat ze ned. gereformeerd zijn. Hoewel mij ook dat zeer ter harte gaat.

Prof. Douma valt gelukkig niet in de fout, dat hij ten aanzien van de kernwapenproblematiek mensen met een afwijkende mening voor onverstandig houdt. Hij laat zelfs ook eerlijk zien, waar hij in verlegenheid komt. Zijn beschouwing is evenwichtig, doet recht aan hen, die een andere mening zijn toegedaan.

Daarom kan ik het ook niet eens zijn met drs Goumare, die in een bespreking in 't Centraal Weekblad zegt, dat hij o.m. met de vraag zit in hoever door Douma op eenzijdige wijze met de Bijbel wordt omgegaan. Goumare wijst daarop op de Jehovahgetuigen, die ons met een paar bijbelteksten overvallen. Hij is bang dat er meer Jehovahgetuigen in onze kerken zitten dan wij denken. T.a.v. prof. Douma vraagt hij zich af, of deze ook niet mogelijk als reactie af en toe bepaalde bijbelwoorden te sterk heeft ge-

kleurd. Jammer is, dat Goumare geen enkel voorbeeld noemt. Het is mij dan ook volstrekt onduidelijk wat die Jehovahgetuigen met prof. Douma te doen hebben.

Wel is duidelijk, dat Douma er naar streeft de hele bijbel tot zijn recht te doen komen bij dit moeilijke vraagstuk.

Daarom is het boek van Douma zeer lezenswaard. Het is ook helder geschreven. Ook jeugdverenigingen kunnen er hun voordeel mee doen.

J. Meulink, Enschede

kerknieuws

Eindhoven — Indrukken van de vakantiebijbelschool-morgen Fred. Hendrikplein — Wie zullen er meer naar de herfstvakantie uitgekeken hebben: de kinderen die vijf morgens trouw kwamen, de hele groep hulpen, jongeren en ouderen, of het organiserende team? Wat was er een werk verzet voor de eerste morgen aanbrak! Werkjes bedacht, verhalen-vertellen verdeeld, de kerk ingeruimd en gezellige hoekjes ingericht. Hulp geharpt, die dan ook in drommen gekomen is. Leuk om naderhand die lange opgeschoten 15-16-jarigen opgevouwen op de grond of bij een tafel een kleine hummel van 7 te zien helpen bij het invullen van de vragen over het zojuist vertelde bijbelverhaal. Jongens en meisjes, het heeft een geweldig blijde indruk gemaakt, hoe jullie allemaal die kinderen geholpen hebt.

Ouders die kwamen kijken of hun kinderen kwamen ophalen, waren onder de indruk van zoveel jonge mensen. Dus Joost, Louise, Marian, Ido, Martijn, Corlies om er een paar te noemen, heel veel dank voor jullie zorg en aandacht.

Ja, met zingen begin je zo'n morgen met kinderen. Dat vrolijkt op, trekt de aandacht, maar geeft ook een blijde inleiding: „Zing voor de Here een nieuw lied”. Dan komt het samen bidden, iedereen hardop, elke zin nazeggend. Aandoenlijk als je dan hoort zeggen: „Vader in de hemel, wilt U ons zegenen deze morgen, en ook onze moeders en vaders thuis”.

Het verhaal, het mooiste en moeilijkste deel van de dag, wordt meestal ademloos aangehoord. Dat is iets waar het team steeds weer verwonderd over staat.

Het thema deze week was „Jezus roept iedereen, Hij roept ook jou”, net als hij Petrus riep en voorbereidde op het werk als apostel. Dat thema werd elke keer beantwoord in het lied „Jezus roept iedereen, Jezus roept ook jou. Luister naar Zijn stem, geef je hart aan Hem en je bent gelukkig.” De 4-, 5- en 6-jarigen lieten op een morgen onder leiding van Juf Heleen op het podium zien welke gebaren je bij het themaliel kunt laten zien.

Voor deze leeftijdsgroep werd elke

morgen tijdens het vragen-beantwoorden iets apart georganiseerd in een zijzaaltje. De kleintjes waren enthousiast en deden leuk mee.

Met zingen verzamelden allen zich weer in de kerkzaal. Dit keer deed het grote orgel niet mee, het zingen werd ondersteund door verschillende muzikanten met piano, gitaar en fluiten. Dank musici, voor jullie bijdrage. Daarna mogen de kinderen naar de „keuze-hoeken”, waar het verhaal van die dag b.v. „Petrus' wandelen op de zee”, „de verheerlijking op de berg” waar Petrus bij mocht zijn, uitgebeeld kan worden met klei, verf, papier, in muziek, in een schimmenspel. De kinderen zitten al op de punt van hun stoel, om als hun rij aangewezen wordt, naar de plaats van hun keuze te rennen. En dan zie je ze weer, de jongelui (van binnen en buiten Eind-

hoven) opgevouwen op een stoel de kleineren helpen. Sommige kinderen proberen in ieder geval twee of meer hoeken af te werken, want elke dag mag je weer iets anders in elke hoek. De boekenhoek trekt niet zoveel belangstelling als de andere, maar het is toch best fijn je zo nu en dan rustig met een boekje in een hoekje (en je duim in je mond!) terug te kunnen trekken, of voorgelezen te worden.

De (kunst)werkjes mogen mee naar huis in een plastic zak: je moet nu eenmaal op alles voorbereid zijn in de herfstvakantie.

Aan het eind van de morgen volgen nog een vrij verhaal (over een pantoffelheld b.v.), de verrassingsplaats, het uitdelen van een uitnodiging voor de ouders, of een lijst met bijbelkringklubs in de stad.

Zingend verlaten de rijen de kerk. Favoriete liedjes genoeg, en elk jaar komen er meer bij: „Goud, zwart, rood, wit en groen”, „Twaalf verspieters”, „Altijd als ik eraan denk”, „Wat hadden die Adam en Eva het fijn”.

Wat moet het voor de makers van die liedjes een blijde gedachten zijn, dat weer zo'n kerk vol kinderen en groteren de lof aan God zingen van hun verzen. Dus tante Loekie, oom Jan en anderen, de kinderen houden zich aanbevolen!

Verder moeten die mensen nog genoemd worden die op de achtergrond heel netjes alle werkjes klaarlegden met een dropje erop; die tientallen kopjes koffie inschonken en nadien afwasten, die de kerk inrichtten en weer opruimden.

Het organisatie-team, de tantes Bep, Coby, Tineke en Heleen, wat hebben jullie fijn kunnen overleggen en samen werken met zoveel mensen, en blij kunnen omgaan met groteren en kleinen deze week.

Misschien kunnen we de hele week het beste verwoorden met de opmerking van een van de jonge medewerkers: „Wat was het fijn om zo van God te mogen vertellen aan kinderen die er anders niet van horen.”

Komt u een volgende keer ook eens kijken? U weet dan concreet waar uw gebed en medeleven voor nodig is.

Een vader, Daniël Delhaas

nieuws uit breder kring

VOCO — De afdeling Overijssel van de VOCO (Vereniging van bij het Onderwijs betrokken Christen Ouders) belegt op maandagavond 24 november a.s. een openbare vergadering in Zwolle, in de Buitensociëteit, Stationsplein te Zwolle. Aanvang 8 uur.

Spreker: de heer R. H. Matzken, docent aan de Evangelische Hogeschool, over: De identiteit van het christelijk onderwijs, bedreigd of uitgedaagd?

De spreker zal o.a. ingaan op de vraag, welke taak en welke mogelijkheden christen-ouders hebben t.a.v. het christelijk onderwijs, vooral nu het christelijk karakter van vele christelijke scholen aan het vervagen is.

De VOCO streeft naar handhaving van het bijbels karakter van het christelijk onderwijs. De vereniging geeft de ouders advies en informatie wanneer de christelijke identiteit van een school bedreigd wordt, bijv. wanneer leerboeken gebruikt worden die niet voldoen aan de bijbelse normen.

Informatie over de VOCO: Postbus 8045, 9702 KA Groningen, tel. 050-710982.

Belangstellenden zijn van harte welkom op de openbare vergadering van 24 november a.s.

Evangelische Alliantie — Op zaterdag 22 november wordt in „de Ark” in Maarssenbroek een ontmoetingsdag gehouden, waarop de resultaten van het wereldberaad over zending en evangelisatie in Pattaya (Thailand) zullen worden besproken.

Kernvraag daarbij is: welke betekenis kan „Pattaya” hebben voor Nederland? Nederlandse afgevaardigden

naar deze conferentie over wereld-evangelisatie in Thailand zullen verslag uitbrengen. Dit zijn o.a. Teo van der Weele, Ds Wim Bouw, John Mellis. De laatste was ook op de zendings-conferentie in Melbourne aanwezig.

Deze ontmoetingsdag wordt georganiseerd door de Evangelische Alliantie in samenwerking met de Evangelische Zendingsalliantie en vertegenwoordigers van verschillende reformatische zendings- en evangelisatie-organisaties.

Op deze dag zal het vooral gaan over de vraag: hoe bereiken we de z.g. „onbereikten”? — de randkerkelijke, de verstedelijkte en gesecculariseerde mens in ons eigen land? — maar ook de 3 miljard in deze wereld, die het Evangelie nog niet hebben gehoord?

Met name ook: hoe kan de samenwerking in zending en evangelisatie en de vernieuwing van de gemeente met het oog op de missionaire opdracht worden bevorderd? zal een onderwerp van diepgaande bezinning en gebed zijn.

De ontmoetingsdag begint om 10.00 uur en eindigt omstreeks half vier 's middags. „De Ark” in Maarssenbroek ligt aan de Duivenkamp 4-8.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD !

Opbouw-uitgaven

Door het invullen en opsturen van onderstaande bestelbon kunt u verschillende door „Opbouw” uitgegeven en binnenkort uit te geven brochures bestellen.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten!
De ingevulde bon kunt u in een open envelop zonder postzegel sturen naar:

Administratie Opbouw,
Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

Tegelijk met de toezending van de bestelde uitgaven ontvangt u een accept-girokaart met daarop het verschuldigde bedrag vermeld.

Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

Plannen om een weekend in het voorjaar erop uit te trekken met de vereniging ???

Neem dan eens de tent mee.

Compleet ingerichte groepsaccommodatie aanwezig.

Meer informatie kunt u krijgen bij:

CAMPING EN BUNGALOWPARK

„Ackersate”

Voorthuizen - Harremaatweg 26
Telefoon 03429-1274

Gaarna ontvang ik:

- ex. Prof. C. Veenhof, Jona (Hulp bij Bijbelstudie) à f 1,50
- ex. Drs. H. de Jong, Ongehuwd-samenwonen à f 2,60
- ex. Prof. Dr. B. Goudzwaard, Drs. H. de Jong en Prof. Dr. Ir. E. Schuurman, Het kernwapenvraagstuk (48 pag.) à f 2,50
- ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij Bijbelstudie) (plm. 194 pag., gebonden uitgave) à f 10,—

Naam:

Adres:

Woonplaats (postcode)

Handtekening: